

tur gaudium, quod mali habebunt de morte istorum; idest *inhabitantes terram*, idest mali terrena amantes gaudebunt super illos, quia occisi sunt, et jocundabuntur, et munera mittent invicem prae gaudio putantes, se esse liberos et securos, illis occisis, qui eorum vitae et malitiae contradicebant. Sap. 2. v. 1. et 6. et 8. *dixerunt cogitantes apud se non recte venite ergo, et fruamur bonis quae sunt, coronemus nos rosis antequam marcescant.* Et hoc facient gaudentes, ut dictum est de morte eorum. Unde sequitur (Apoc. 11. v. 10.) *quoniam hi duo prophetae scilicet Henoc et Elias cruciaverunt eos, qui habitant super terram: idest malos, quorum damnationes praedixerunt, et ita cruciandos annuauerunt; vel cruciaverunt eos contradicendo iniquitati eorum.* Sap. 2. v. 12. et 16. *Circumveniamus ergo justum, quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et improperat nobis peccata legis et diffamat in nos peccata disciplinae; v. 16. tamquam nugaces aestimati sumus ab illo v. 19. contumelia et tormento interrogemus illum etc.* postea sequitur mors turpissima. (1) Tunc

(1) Idest v. 20. *Morte turpissima condemnemus eum.*

enim mali cruciantur cum boni exaltantur. Vel cum eis sua praedicatione contradicunt. Sed cum deberet dicere *inhabitantes Jerusalem*, quare dicit *terram*? Respondeo; per hoc spiritualiter intelligitur, quod omnes sancti, qui terram universam inhabitant gaudebunt spiritu, et jucundabuntur corpore, et mittent invicem scilicet munera congratulationum quum *hi duo prophetae cruciaverunt etc.* (1) idest audacter restiterunt malitiae eorum Prov. 28. v. 1. *justus quasi leo confidens absque terrore erit.* Sequitur de eorum resurrectione inf. eod. Ap. v. 11. *et post tres dies et dimidium spiritus vitae, idest anima, quae dat vitam a Deo scilicet missa intrabit in eos* Ezech. 37. v. 6. (2) *Ecce ego mittam in vos spiritum, et vivetis.* Cum dicitur a Deo notatur quod resurgent corpora, et quod non naturaliter, sed miraculose. (3)

(1) Scilicet impios

(2) Vulgat. *et dabo vobis etc.*

(3) Quod resurrectio non sit naturalis, sed miraculosa probat S. Doctor in 3. p. supplemento q. 75. ar. 3. *Nullum enim principium activum resurrectionis est in natura, neque respectu conjunctionis animae ad corpus, nec respectu dispositionis, quae non potest a natura induci. Unde resurrectio simpliciter loquendo est miraculosa.*

Sed quaeritur de istis quomodo resurgent? aut sicut Lazarus, aut sicut Christus? Si primo modo, idest sicut Lazarus, fiet eis quodammodo injuria, quia iterum morientur; si secundo modo idest sicut Christus, igitur in corporibus glorificatis, et sic resurgent ante alios, quod est contra Apostolum Heb. 11. v. 40. *Deo nobis melius (aliquid) providente ut non sine nobis consumarentur.* Respondeo; non resurgent morituri iterum. (1) Quod quaeritur: utrum in corporibus glorificatis? dici potest quod sic; sed hoc erit eis speciale privilegium specialiter datum propter speciale testimonium, propter quod occiduntur. Sed si in corporibus glorificatis, quomodo ergo videbuntur ab hominibus? Respondeo, quod corpus glorificatum cum vult, et cui vult offert se; et cum vult potest fieri palpabile, et sic etiam potest se visibile exhibere, et hoc habet corpus

(1) Nam, ut probat in sup. 3. p. q. 77. a. 1. in corp. *Secundum positionem fidei resurrectio erit in vitam immortalem conformiter Christo, qui resurgens ex mortuis jam non moritur ut dicitur Rom. 6. et q. 82. a. 1. demonstrat futura impassibilia resurgentium corpora, juxta illud 1. Cor. 15. seminatur in corruptione resurget in incorruptione.*

glorificatum a natura glorificationis. (1) Dicunt tamen aliqui, quod cum se offert corpus glorificatum palpabile vel visibile, hoc est per miraculum. Vel potest dici, quod anima intrabit corpora eorum non ut organa, sed in materiam. Sed tamen magis videtur, quod corporabitur, ut ad organa, per hoc quod dicitur, quod spiritus vitae intrabit in eos. (2)

(1) Iisdem fere verbis hanc veritatem probat in sup. 3. p. q. 83. ar. 6. in corp. *Corpus ergo gloriosum habet a natura sua qualitates, quae sunt natae immutare tactum; sed tamen quia corpus est omnino subjectum spiritui, in potestate ejus est, ut secundum eas immutet tactum vel non immutet. Unde secundum naturam suam palpabile est corpus gloriosum; Sed ex virtute supernaturali ei competit ut cum vult palpetur a corpore non glorioso. Et ita complectitur utramque opinionem ex auctoritate Gregorii, qui ait: Dominus palpandam carnem praebuit, quam clausus januis introduxit, ut perfecte ostenderet post resurrectionem corpus suum esse et ejusdem naturae et alterius gloriae Ibid.*

(2) Alioquin non esset vera resurrectio, quae exigit proprie conjunctionem animae cum corpore. Quinimmo ex hac indissolubili copulatione probat incorruptionem et impassibilitatem resurgentium In supp. 3. p. q. 92. a. 1. *Corpus enim humanum et quidquid in eo est erit perfecte subjectum animae rationali, sicut anima perfecte erit Deo subjecta. Et ita corpora illa erunt impassibilia.*

Unde sequitur Apoc. 11. v. 11. *et steterunt super pedes suos* vivi postquam surrexerunt. Sed quia superius dictum est, quod corpora eorum non foetebunt, sed erunt multum solida propter esum ligni vitae, habetur ergo, quod difficilius morientur, quam alii homines; et hoc est verum, quia gravissima erit eis mors, quia maxime vigebit in eis sensus, et sic maxime sentient. Quod etiam contingit in membris corporis humani, in quibus quanto magis viget sensus, tanto est major dolor si percutiantur, vel vulnerentur. (1) Timor magnus etiam erit ex hoc, ex tam subita eorum resurrectione: (Apoc. 11. v. 11.) *timor magnus cecidit*, sicut pondus opprimens, vel pro Dei reverentia, vel pro inferni poena: *super eos qui viderunt eos* scilicet jam gloriose resurrexisse. Job. 31. v. 23. *semper enim quasi tumentes fluctus super me timui Deum, et pon-*

(1) Siquidem dolor est passio animae in appetitu sensitivo, vel intellectivo 12. q. 35. 1. Ergo juxta proportionem potentiae sive sensitivae, sive intellectivae erit doloris quantitas; quapropter dolor interior est simpliciter major exteriori 12. q. 37. 1. ad 3. Unde quia in Christo perfectissima erat utraque potentia, ideo ejus dolor interior, et exterior fuit maximus 3. p. q. 46. 6.

us ejus ferre non potui. Sequitur de mirabili assumptione eorum. (Apoc. 11. v. 12.) *et audierunt Henoc, et Elias vocem magnam de coelo idest magnae potestatis ascendite huc, scilicet ad consortium justorum de medio hominum improborum: ascendite, qui prius descendistis humiliati et saccis amicii* Luc. 4. v. 11. *qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur*; unde sequitur (Apoc. 11. v. 12.) *et ascenderunt in coelum in nube* sicut Christus, quia maxime ipsum imitati sunt in sustinenda pro eo tribulatione; sic et fient ei conformes in ascensione ejus; sed Christus propria virtute, illi vero in virtute Christi. Vel in nube, idest in corporibus subtiliatis (1) et levibus super ventum factis. Vel in nube, idest Christo duce Michae. 2. v. 13. *Ascendit pandens iter ante eos; nec ascenderunt occulte sed publice, ideo sequitur et viderunt illos inimici eorum, scilicet cum gloria ascendentes, et cum honore deductos, ante sedem Dei, et Agni, idest Christi; unde poterunt dicere illud Sapien. 5.*

(1) Subtilitas erit qualitas gloriosi corporis, de qua agit S. Doctor in sup. 3. p. q. 83. per totam quaestionem.

v. 4. (1) *nós insensati vitam illorum aestimabamus insaniam et finem illorum sine honore ; ecce quomodo computati sunt inter filios, Dei et inter sanctos sors illorum est*(2)
 Sequitur de plaga futura mundo propter eorum ascensionem ibidem v. 13. *et in illa hora scilicet mortis, vel glorificationis eorum factus*

(1) De poena damnatorum agit fuse Sanctus Thomas supl. 3. p. q. 97. per totam quaestionem.

(2) Quae habet S. Thomas de praedicatione Eliae tum ibi, cum in aliis operibus, probantur etiam Sanctis Patribus, et Doctoribus uti sunt S. Justinus Dialog. contr. Tryphon. S. Irenaeus Biblioth. Graec. L. 5. p. 66. Adv. haer. l. 5. c. 2. Tertullianus de anima c. 50. Origenes t. III. S. Augustinus de Civ. Dei l. 20. c. 29. et 30. Quaest. Evang. l. 1. c. 5. S. Prosper. in op. *Dimidium temporis* S. Gregorius l. 33. moral. c. 9. Insuper plurimi alii, ut Bossuet, Nat. Alexander Melchior Cauus, Calmet etc. Ex quibus patet quam temerarius fuerit Berger in suo dict. *V. Elia* ubi audacter pronunciat, imprudenter opinatum iri de futura missione Eliae, ac eos visionarios, ac fanaticos agere, qui id tenent. Ad confundendam ejusmodi audaciam dimicant nobiles Theologi in additionibus ad ipsum Berger factis in editione Venetiis 1728. ad quam ne actum agamus lectorem remittimus, ubi praeterea digna est quae legatur narratio de Elia Jansenistarum t. 2. *V. Elia.*

est terraemotus magnus (1) ad litteram. Vel terraemotus, idest magna commotio in hominibus terrena amantibus, qui in morte eorum audacius commovebuntur ad destructionem fidelium, ad suam majorem damnationem et punitionem in inferno. (2) *Et decima pars civitatis cecidit* idest multi justi ad litteram ceciderunt gladio Antichristi. Unde sequitur *et occisa sunt in terraemotu nomina hominum*, idest homines digni honore, usque ad *septem millia* hominum, qui non curvaverunt genua sua ante Baal idest Antichristum. Unde ad litteram : occidentur ab Antichristo, qui eum nolent adorare. *Et reliqui in timorem sunt missi* hoc scilicet videntes Psal. 47. v. 6. *ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos.*

(1) Glossa interlinearis idest in ipso tempore glorificationis eorum, vel in illa hora cum Enoch, et Elias occisi sunt.

(2) S. Augustinus id ipsum tenet dicens : Vel in illo terraemotu persecutio intelligitur, quam diabolus per malos homines exercere consuevit. In Glossa ord. ibid.

Circa statum Antichristi notanda sunt sex primo de ortu ejus 2. de progressu, ejus 3. de potestate ejus 4. de cultu et simulatione ejus, 5. de conflictu et persecutione ejus, 6. de morte et poena ejus. Circa primum notantur quatuor 1. Unde nascetur. 2. quomodo nascetur; 3. quomodo nutrietur in utero matris 4. ubi nascetur. Circa primum sciendum est, quod nascetur de judaeis de tribu Dan genes. ult. v. 17. *fiat Dan coluber* (1) *in via cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro.* Apoc. 13. v. 1. *Vidi de mari bestiam ascendentem etc.* (2) idest Antichristum nihil omnino secundum ra-

(1) Per haec verba plurimi putant praedici Antichristum de tribu Dan futurum. Unde Hier. 8. *a Dan auditus fremitus est equorum ejus. Qui non solum Coluber, sed Cerastes vocatur. Cerasta enim graece cornua dicuntur, et hic serpes cornutus etiam perhibetur, per quem digne adventus Antichristi asseritur, qui contra sanctos morsa pestiferae praedicationis, et cornu potestatis armabitur.* Ita glossa ordinaria in hunc locum. *Isidor.* etc.

(2) Optime etiam hunc textum exponit S. Thomas; Ita enim explicat S. Ambrosius *Haec bestia Antichristum significat. Rupertus: ille draco, ille diabolus nunc alio quidem, sed vicino nomine bestia dicitur.* Vide glossam jam citatam in hunc locum.

tionem gerentem, sed omnia per crudelitatem; et ideo vocatur bestia. Gen. 37. v. 33. *fera pessima devoravit* (1) *eum.* (2) Ascendentem de mari idest de judaeis nascentem. Judaei autem dicuntur mare, quia etsi prius terra fuerunt culta Jerem. 2. v. 21. *Vinea mea electa ego te plantavi*, (3) et alibi vinea de sabbaoth domus Israel est culta, scilicet per legem, et prophetas, et amoena, tamen quia peccatum maximum fecerunt Christum occidentes, propterea instabiles et vagi facti sunt super terram incurrentes illam maledictionem Cain. Gen. cap. 4. v. 12. *vagus et profugus eris super terram*, et sic sunt mare, quod fluidum est, et amarum. Unde tren. 1. v. 8. *peccatum peccavit Jerusalem*, scilicet crucifigendo Christum; *propterea instabilis facta est.* De mari ergo ascendit, idest de judaeis de tribu Dan, quae fuit in Israel vilissima tribus. Et propter hoc dicit *ascendentem*, quia de vili tribu veniet ad magnam potestatem *Dan Coluber*

(1) Fortassis hic. textus certe proprius non videtur talis materiae, sed tantum analogice sumitur.

(2) Vulg. *comedit*

(3) Vulg. *Ego autem plantavi te vineam electam.*

in via etc. Et hoc dicitur de Antichristo, quia ipse insidiabitur et nocebit obviantibus per praecepta et consilia. Cum dicit *ascendentem* ostendit, quod multum tolletur in altum per superbiam et potentiam; (1) Sed in fine deicietur, ut lapsu graviore ruat prov. 29. v. 23. *Superbum* idest Antichristum *sequitur humilitas* idest dejectio. In hoc, quod dicitur *ascendet de mari*, signatur, quod cito erit casurus, quasi de instabili, et fluxibili fundamento, super quod aedificium diu stare non potest unde Apoc. 12. v. 18. dicitur *stetit super arenam (maris)* (2) Matth. 7. v. 26. 27. *similis est viro stulto qui aedificavit domum suam super arenam. Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit, et fu-*

(1) *Vel per alios malos se extollentem. ut habet glossa interlinearis.*

(2) Richar. *Quid convenientius intelligimus per arenam maris, quam gentilitatem ab omnibus divinae cogitationis, et boni operis fructibus infocundam, et diversorum idolorum cultibus, et vitiorum amaritudinibus agitatum? quae bene arena dicitur, quia sterilis in bono, maris quia instabilis et amara in malo. Ambros. Per arenam maris multitudines reproborum, qui eo tempore futuri sunt designantur. V. glossa in hunc loc.*

it ruina illius magna. Sequitur secundum scilicet quomodo nascetur. Nascetur enim de fornicatione, non de virgine, sicut quidam finxerunt. Apoc. 11. v. 7. *Bestia quae ascendit de abyso* idest de fornicatione et peccato *faciet adversus eos bellum.* Vel secundum aliam expositionem: *De abyso*, idest de profunda et obscura tenebrositate malitiae, qua erit plenus totus. Apoc. 17. v. 8. *Bestia quam vidisti ascensura est de abyso et in interitum ibit;* (1) etsi in principio antequam sublimetur videatur bonus, et tyranni impii et hypocritae ponent eum in regno, quod signatum fuit Dan. 7. v. 7. ubi dicitur *ecce bestia quarta* (2) idest regnum romanum, *ter-*

(1) *Ascensura est de abyso, quia per illos qui in peccatis profundi sunt ascendet in elevationem. Glossa ord.*

(2) Ita exponit glossa ordinaria ex Hieron. *Mirum quod supra leaenam Ursam et Pardum in tribus regnis posuerit, et Romanum nulli, bestiae comparavit; forte ut formidolosam faceret bestiam, vocabulum tacuit. Et quidquid in bestiis ferocius cogitamus, hoc romanos intelligamus, hebraei autem, quia quod hic tacitum est in psalmo dictum est: vastavit eam aper de sylvā etc. pro quo in hebraeo habetur. Omnes bestiae laceraverunt illam, quia in imperio Romano fuerunt omnia simul regna quae, prius fuerunt praeparata.*

ribilis scilicet ante fidem, atque *mirabilis* post fidei susceptionem; *dentes ferreos habebat magnos*. Hoc dicitur quia omnes domuit, et sibi subjugavit. Et paulo post *et ecce cornu aliud parvulum* idest Antichristus (1) *ortum est de medio eorum* qui tempore regni romani nascetur, et cum fiet *discessio a romano imperio* revelabitur 2. Thess. 2. v. 2. *nisi venerit discessio primum* idest a romano imperio, *et revelatus fuerit homo peccati*, idest de peccato conceptus *filius perditionis* idest Antichristus, qui de perditione, idest de fornicatione nascetur. Vel *filius perditionis* secundum Augustinum, quia ipse est *fons peccati*,

(1) Glossa interlinearis *Antichristus ignobilis obscuro natus loco*. et ordinaria ex Theodoro. *Hic Antichristum innuit, qui inter decem cornua exoritur, et significat illum ex decem tres reges eversurum. Et ipsum parvum cornu vocat, ut a parva judaeorum tribu natum, conspicuum aut em, ut qui deinde futurus sit illustris. Quin etiam os inquit loquens magna, hoc est arrogantia et superbia. Id aperte Paulus nos docet cum ait: nisi venerit discessio primum, et revelatus fuerit homo peccati filius perditionis etc. faciet bellum cum sanctis. Verum haud diutius perseverabit, sed quam celerrime destruetur*. Ex quibus confirmatur, et explicatur angelica doctrina.

et perditio omnium malorum, et sui ipsius. (1)

Sequitur tertium quomodo nutrietur in utero matris, quia operatione diaboli. Nam sicut dicit Augustinus spiritus malignus descendet in uterum matris, et ex virtute diaboli confortabitur et implebitur Antichristus; non tamen erit in Antichristo diabolus, ut in daemoniacis; (2) quia tunc non imputaretur ei peccatum, sed quia sic possidebit eum, quod pro sua voluntate inclinabit eum cum consensu liberi arbitrii Antichristi; vel super illud 2. Thessal. 2. v. 9. *cujus est adventus secundum operationem sathanae* glossa: non tamensine consensu ut frenetur, qui culpam non ha-

(1) Id ipsum probat S. Thomas 3. p. q. 8. 8. ubi dicit quod Antichristus erit caput malorum omnium perfectione malitiae. Et in 2. Thess. 2. lect. 1. ait, quod Antichristus erit peior omnibus malis, et in eo erit plenitudo omnium peccatorum; item quod superbia ipsius erit major superbia omnium praecedentium. Ibid.

(2) Siquidem ut probat 3. p. q. 8. 8. Antichristus non erit unius diaboli in persona. Et 2. Thess. 2. lec. 2. Antichristus dicitur filius perditionis idest, diaboli non quidem per naturam sed per suae malitiae complementum, quae in eo complebitur.

buit. (1) quia si sic vexaretur a diabolo non imputaretur quodcumque ageret. Quod autem incipiat esse malus ex utero matris probatur per illud. Es. 48. v. 8. *transgressorem de ventre vocavi te: sicut de Joanne dicitur Jer. 1. v. 5. priusquam te formarem in utero novi te.* De matre Antichristi, dicitur Apoc. 17. v. 3. *vidi mulierem sedentem super bestiam cocineam plenam nominibus blasphemiae.* Sequitur quartum, de loco scilicet ubi nascetur, quia in Babilon magna mater fornicationum et abominationum terrae. Et statim sequitur de Antichristo Apoc. 17. v. 6. *vidi mulierem ebriam de sanguine sanctorum, et martyrum Jesu.* Plenam, etsi non satiatam; velut enim ebria exultavit cum sanctos occidendo se vicisse existimaverit. Per sanctos intelliguntur illi, qui ante adventum Christi fuerunt occisi 4. Reg. 21. v. 16. *sanguinem innoxium fudit Manasses multum*

(4) Glossa enim interlinearis ita habet *Quia diabolo instigante iotum faciet non tamen sine sensu, (melius consensus ut ait S. Thomas:) ut phrenetici qui culpam non habent de malis.* Et glossa ordinaria ex Chrisost, et Theophil: abolabit claritate adventus sui eum, cujus adventus est secundum operationem satanae.

nimis donec impleret Jerusalem, usque ad os. Idest martyres, qui in tempore testes intelliguntur, sancti, qui propter adventum Christi et propter ejus fidem, et testimonium fuerunt cisi. Ideo dicitur *martyrum Jesu haeb. 11. v. 37. lapidati sunt, et occisi sunt in occisione gladii etc.* de utrisque dicitur Matth. 23. v. 34. *Mitto ad vos prophetas et sapientes et scribas, et ex illis occidetis et crucifigitis, et ex eis flagellabitis in synagogis vestris, ut veniat super vos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram etc.* Unde bene dicitur ebria; sicut enim ebrius etsi non habeat necesse bibere, tamen appetitum non amittit; sic mali etsi multis bonis noceant, sitis tamen nocendi non extinguuntur, sed crescit potius appetitus. (1)

Sequitur de progressu Antichristi. Circa quod notatur 1. ubi nutrietur 2. a quibus 3.

(1) Glossa ord. *Sicut ebrius nihil timet, sic terrenis inhaerentes in tantum excococabuntur amore terrae, ut nec Deum diligant, nec poenas timeant.* Et lit. K. *Ebriam idest depressam vindicta pro effusione sanguinis; ut praedoloribus nimis nesciat ubi sit.*